מתני׳ [א]לא ישב בצילה ואם ישב טהור ולא יעבור תחתיה ואם עבר טמא [ב]היתה גוזלת את הרבים ועבר תחתיה טהור: **גמ׳** לא ישב בצילה פשיטא אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן לא נצרכא אלא לצל צילה מכלל דבצל קומתה אם ישב טמא לא דאפי׳ לצל קומתה נמי אם ישב טהור והא קמ״ל דאפילו לצל צילה לא ישב איכא דמתני לה אסיפא ואם ישב טהור פשיטא אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן לא נצרכא אלא לצל קומתה מכלל דלצל צילה [ג]אפילו לכתחלה ישב [א] לא הא קמ״ל דאפילו לצל קומתה אם ישב טהור: ולא יעבור תחתיה ואם עבר טמא: מ״ט אי אפשר דליכא תקרובת עבודת כוכבים מני רבי יהודה בן בתירא היא דתניא *רבי יהודה בן בתירא אומר מנין לתקרובת עבודת כוכבים שמטמאה באהל שנאמר °ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת מטמא באהל אף תקרובת עבודת כוכבים מטמא באהל: היתה גוזלת את הרבים ועבר תחתיה טהור: איבעיא להו עבר או עובר רבי יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה אמר עובר ורבי יוחנן אמר אם עבר ולא פליגי הא [ד]דאיכא דירכא אחרינא הא דליכא דירכא אחרינא א״ל רב ששת לשמעיה כי מטית להתם ארהיטני [ב]היכי דמי אי דליכא דירכא אחרינא ל״ל ארהיטני מישרא שרי ואי דאיכא דירכא אחרינא כי אמר ארהיטני מי שרי לעולם [ה]דליכא דירכא אחרינא *ואדם חשוב שאני:

מתני׳ זורעין תחתיה ירקות בימות הגשמים אבל לא בימות החמה והחזרין לא בימות החמ׳ ולא בימות הגשמים *ר׳ יוסי אומר אף לא ירקות בימות הגשמים מפני שהנביה נושרת עליהן והוה להן לזבל: **גמ׳** למימרא דרבי יוסי סבר זה וזה גורם אסור ורבנן אמרי זה וזה גורם מותר הא איפכא שמעינן להו דתנן *רבי יוסי אומר שוחק וזורה לרוח או מטיל לים אמרו לו אף היא נעשה זבל ונאמר °לא ידבק בידך מאומה מן החרם קשיא דרבנן אדרבנן קשיא דר׳ יוסי אדרבי יוסי בשלמא דרבי יוסי אדרבי יוסי לא קשיא התם דקאזיל לאיבוד מתיר הכא דלא קאזיל לאיבוד אסור אלא דרבנן אדרבנן קשיא איפוך ואיבעית אימא לא תיפוך דר׳ יוסי כדשנין דרבנן כדאמר רב מרי בריה דרב כהנא *מה שמשביח בעור פוגם בבשר הכא נמי מה שמשביח בנביה פוגם בצל וסבר רבי יוסי זה וזה גורם אסור *(והתניא) *רבי יוסי אומר [ו]נוטעין יחור של ערלה ואין נוטעין אגוז של ערלה מפני שהוא פרי ואמר רב יהודה אמר רב מודה רבי יוסי שאם [ז]נטע והבריך והרכיב מותר ותניא נמי הכי מודה רבי יוסי שאם

לא ישב בצילה· ולא דמי לצלו של היכל (פסחים דף כו׳) דהתם היכל לתוכו עשוי אבל אשרה עשויה לצל א״נ °חומרא דעבודת כוכבים שאני*: **אי** דאיכא דירכא אחרינא· פי׳ קצר כזה דאי בעינן למימר אפי׳ ארוך יותר אם כן אין לדבר סוף: **ורבנן** סברי זה וזה גורם מותר· פי׳ רבינו שמואל ומ״מ אסרי רבנן ירקות בימות החמה דלא דמי להכא עם זבל נבייה המהנה לגדל ולהחליף זבל הקרקע נמי שהוא של היתר מהני לגדל ולהחליף (ה) אבל לגורם דצל חיישינן שכולו אסור שאותה הנאה שהצל עושה להגין מן החמה אין הקרקע עושה וליכא נמי צל אחר דהיתר גורם עמו להגין מן החמה נמצאת כל הנאת הצל לאיסור ודמי שפיר לפרה שנתפטמה בכרשיני היתר ושל עבודת כוכבים ביחד ששניהם הועילו לפטם הפרה ונקרא זה וזה גורם: **התם** דקאזיל לאיבוד· פי׳ בקונטרס דלאבדה מתכוין וכבר בטלה והוי כעבודת כוכבים שנשברה מאליה וקשה בה טובא דלמ״ד (לעיל מא:) עבודת כוכבים שנשברה מאליה אסורה תקשי ואפילו למאן דשרי נמי הא אין מבטל ישראל עבודת כוכבים של עובד כוכבים ועוד דבשל ישראל נמי איירי ר׳ יוסי מדמייתי ראיה (לעיל דף מד׳) מעגל וממפלצת שהיא של ישראל ועבודת כוכבים של ישראל אינה בטלה עולמית לכן נראה לפרש דקאזיל לאיבוד דלא שכיח שיבא לזיבול בזריי׳ לרוח שאינו נופל כ״כ ביחד ומ״מ אפילו לכי האי גוונא חיישי רבנן: **נוטעין** יחור של ערלה· וקמ״ל דלא גזרינן יחור אטו אגוז דבייחור לא שייך ביה ערלה: **ואין** נוטעין אגוז של ערלה· נ״ל דבאיסור נטיעת אגוז לכתחלה נמי לא פליגי רבנן דאי פליגי ושרו אם כן לדידהו אמאי ערלה בשריפה יטעו אותם ויהיה היוצא מהם זה וזה גורם ודוחק לומר דאיירי התם באין רוצין ליטע אלא ודאי בדיעבד פליגי ובא ר׳ יוסי לאשמעינן שאם נטעוהו אף בדיעבד כל הגדל ממנו אסור וכדמפרש טעמא מפני שהוא פרי דמשמע שבא להשמיענו היכא דנטע אגוז של ערלה דאפילו דיעבד אסורים הפירות והא דנקט אין נוטעין איידי דתני רישא נוטעין תנא סיפא אין נוטעין: שאם

מתני׳ לא ישב בצילה· האי צל לאו תחת נוף האילן הוא דאם כן לא (א) מתני ליה ואם ישב טהור דהא קתני סיפא לא יעבור תחתיה ואם עבר טמא אלא מן האילן והלאה הלכך לאו אהל הוא שכשהחמה במזרח או במערב יש לכל אדם צל ארוך וכשהחמה עומדת באמצע הרקיע אין לכל דבר צל אלא תחתיו: **תחתיה·** (ב) נוף האילן שהאהיל עליו האילן: **ואם עבר טמא·** כדמפרש בגמרא: **היתה גוזלת את הרבים·** [ג]שהיה נופה נוטה לרשות הרבים: **ועבר תחתיה טהור·** דהך °טומאה דרבנן היא וקרא דמייתינן בגמרא אסמכתא בעלמא היא והכי נמי אמרי׳ בפ׳ ר׳ ישמעאל (לקמן נב:) דהך טומאה דרבנן היא והיכא דגוזלת את הרבים לא גזור רבנן: **גמ׳ פשיטא·** דלא ישב בצילה דהא קא מיתהני מעבודת כוכבים: **לצל צילה·** [ד]שחרית וערבית (ג) שצל ארוך לכל דבר מאד וכל זמן שלא עברה מדת אורך הצל את מדת גובה קומת האילן הצל עב וחשוך מכאן ואילך הצל דק וקלוש והיא צל צלו ואצטריך לאשמועינן דאפילו בצל צילה לא ישב: **מכלל דבצל קומתה אם ישב טמא·** בתמיהה והלא אינו מן האילן היא ולא תחת נופו: **לא בצל קומתה נמי אם ישב טהור·** ובלבד שלא ישב ממש תחתיה ומשום רישא נקט צל צילה דקתני לא ישב לכתחלה ואשמעינן דאפילו בצל צילה לא ישב אבל סיפא ישב טהור אפילו אצל קומתה קאי: **מכלל דבצל צילה לכתחלה ישב·** בתמיהה כיון דאוקמת מתני׳ אצל קומתה ורישא נמי דקתני לא ישב בצל קומתה מכלל דבצל צילה לכתחלה ישב והא קא מיתהני: **אם ישב טהור·** ובלבד שלא יהא תחתיה דהא קתני לקמן דאי עבר טמא וכ״ש ישב: **א״א דליכא תקרובת עבודת כוכבים·** ונמצא האילן מאהיל על התקרובת ועליו: **עבר·** דאי עבר דיעבד או עובר לכתחלה: **כי מטית התם·** רב ששת סגי נהורא הוה וזה מושכו והיתה בעירו אשרה גוזלת את הרבים א״ל כי מטית התם: **ארהיטני·** משכני במרוצה: **מתני׳ זורעין תחתיה ירקות בימות הגשמים·** שהאילן גם הוא קשה להן שמעכב החמה מלבא: **אבל לא בימות החמה·** שהצל יפה להן: **וחזירין·** לטוג״א בלע״ז: **לא בימות החמה ולא בימות הגשמים·** שהצל יפה לחזרת לעולם: **שהנבייה·** עליו נושרין בימות הגשמים מן האילן: **גמ׳ זה וזה·** נבייה דאיסור וקרקע עולם דהיתר גורמין לירקות שיגדלו: **שוחק וזורה לרוח·** ולא חייש לזבל: **התם קאזיל לאיבוד·** לאבדה הוא מתכוין וכבר בטלה עבודת כוכבים ולא גרעא מעבודת כוכבים שנשברה מאליה הלכך ליכא זה וזה גורם שהרי אין כאן איסור כל כך דאפילו רבנן לא אסרי אלא משום גזירה דלמא מגבה ליה כו׳ כדאוקימנא בריש פירקין (דף מב׳): **הכא לא אזיל לאיבוד·** שהרי דרכה בכך ואין עבודת כוכבים בטלה דרך גדילתה הלכך איסור הנאה הוא זה וזה גורם אסור: **איפוך·** כולה מתני׳ ולא תשני דרבי יוסי אדרבי יוסי כדשנית: **כדשנין·** מעיקרא ולעולם זה וזה גורם אסור ס״ל: **דרבנן·** אדרבנן לא קשיא איכהו נמי זה וזה גורם אסור סבירא להו כדאמרינן אף היא נעשית זבל והכא היינו טעמא דשרו דליכא גורם איסור כלל דמה שמשביח אילן את הירקות בעליו פוגם בצל: ודרב מרי (ד) [בתמורה] (דף כד׳) גבי אין מרגילין בפסולי מוקדשים להפשיט דרך הרגלים כגון מפוח של כפתים בעלי מומין שנפדו ושחטן לצרכו ואע״פ שהעור נמכר ביוקר אסור להרגיל לפי שבזיון קדשים הוא שמקלקל הבשר קשיא לן התם אמאי הא פסידא דהקדש הוא דאי הוה שרית ליה להרגיל ולמכור העור ביוקר הוה טפי פריק להו מעיקרא ושני רב מרי ליכא פסידא דמה שמשביח בדמי העור פוגם בדמי הבשר: **ערלה·** לא נאסר אלא הפירי הלכך אגוז איסור הנאה דקא מתהני מיניה שחוזר ונעשה אילן: **יחור·** נוף: **שאם נטע·** האגוז של ערלה מותר אלמא כי גדל האילן וטוען פירות הוו להו הנך פירות בגרמא דאגוז דאיסור וקרקע דהיתר וקתני מותר: והבריך

[ועי׳ תוס׳ פסחים כו׳ ד״ה שאני וכו׳]

פא א מיי׳ פ״ז מהל׳ עבודת כוכבים הל׳ יא סמג לאוין מה טוש״ע י״ד סי׳ קמב סעי׳ ט:

פב ב ג מיי׳ שם ועיין בכ״מ טוש״ע שם סעיף י:

פג ד ה מיי׳ שם טוש״ע שם סעי׳ ט:

פד ו ז מיי׳ פ״י מהל׳ מעשר שני ונטע רבעי הלכה כ טוש״ע י״ד סי׳ רצד סעי׳ יב:

רבינו חננאל

[מתני׳] לא ישב בצל האשרה ואם ישב טהור. ואוקימנא בצל קומתה· וכ״ש בצל צילה שהוא טהור. לא יעבור תחתיה ואם עבר טמא. מ״ט אי אפשר שאין שם תקרובת ונמצא מאהיל בתקרובת עבודת כוכבים שנקראת זבחי מתים וכבר פרשנוה למעלה שמטמא כמת: היתה אשרה זו גוזלת את הרבים· פירוש היתה נוטה ברשות הרבים בפחות מכדי קומת האדם או בפחות מגמל ורוכבו· והיתה מתחככת בבגדי בני אדם ומושכת אותם שנמצאת כאילו גוזלת· אם עבר תחתיה טהור שאין בראשי האמירין שיעור להאהיל· ואוקימנא אי ליכא דירכא אחריתי עובר בתחלה ואפילו הכי אם הוא אדם חשוב יהלך בריצה· ואם איכא דירכא אחריתי לא יעבור ואם עבר טהור: ירושלמי הרי הקבר אסור בהנאה וצילו מותר לאכול בו: ירושלמי וזאת אומרת שאין טומאת המתים מחוורת. דלא כן א) אילו קבר שגוזל את הרבים ועבר תחתיו טהור: [מתני׳] זורעין תחת האשרה ירקות בימות הגשמים אבל לא בימות החמה שמתגדלין בצל האשרה בימות החמה שהצל טוב להן ואסור· והחזרין פי׳ חסא לא בימות החמה ולא בימות הגשמים שלעולם הצל יפה להן· רבי יוסי אומר אף לא כל ירקות בימות הגשמים מפני שהנמיה נושרת פי׳ עלי האשרה· נופלות על גבי הירקות הזורעין תחתית והוה להן לזבל ומגדלת אותן· ומקשינן למימרא דרבי יוסי זה וזה גורם אסור סבירא ליה פי׳ הקרקע והנמיה שניהן גורמין גידול הירקות ורבנן דפליגי עליה דר׳ יוסי ושרו בירקות בימות הגשמים ולא חיישי ליה לנמיה· סברי זה וזה גורם מותר· והא איפכא שמענא להו דתנן ר׳ יוסי אומר שוחק וזורה לרוח או מטיל לים. ב) אבל הכא דהוה זבל על גבי הירקות ולא אזל לאיבוד משום הכי קא אסר ר׳ יוסי· דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא דלא קא שרו רבנן הכא אלא משום דיותר פוגם הצל בירקות ממה שמרויח בהן הזבל של נמיה כמו שאמר בבכורות פרק כל פסולי המוקדשים בהמרגיל בבכור דמה שמשביח בעור פוגם בבשר· ואכתי סבר ר׳ יוסי זה וזה גורם אסור· והתני׳ ר׳ יוסי אומר נוטעין יחור של ערלה פי׳ כי עץ בעלמא הוא· ואין נוטעין אגוז של ערלה מפני שהוא פרי· ואין מרכיבין בכפניות של ערלה· ואמר רב יהודה אמר

תורה אור: ויצמדו — תהלים קו; לא ידבק — דברים יג

חולין יג: לעיל נב:

[ברכות יט. וש״נ]

[לעיל מג.]

לעיל מג: וש״נ

[בכורות לג: תמורה כד.]

[נ״ל והתנן] *ערלה פ״א מ״ט

א) פי׳ כתמיהה וכן פי׳ בפ״ת וכן מוכח בסנהדרין דף מז ע״ב דכ״ז דלא פינהו טמא. ב) חסר כאן ול״ל ומשנינן התם דקאזיל לאיבוד מתיר אבל הכא.

הגהות הב״ח (א) רש״י ד״ה לא ישב וכו׳ דא״כ לא הוה מתני ואם ישב: (ב) ד״ה תחתיה תחת נוף האילן: (ג) ד״ה לצל וכו׳ הצל ארוך: (ד) ד״ה ודרב מרי בבכורות גבי בעלי מומין שנפדו ושחטן לצרכו אין מרגילין וכו׳ של כפתים ואע״פ שהעור נמכר וכו׳ וקשיא לן: (ה) תום׳ ד״ה ורבנן וכו׳ מהני לגדל ולהחליף ודמי שפיר לפרה שנתפטמה וכו׳ זה וזה גורם אבל לגורם דצל חיישינן וכו׳ כל הנאה דצל לאיסור הס״ד:

הגהות הגר״א [א] גמ׳ לא הא קמ״ל דאפילו לצל קומתה אם ישב טהור. נ״ב וכ״כ הטור אבל הרמב״ם לא גרס לה וכן הוא בירושלמי ורי״ף ורא״ש וש״ע השמיטו כל זה (ועמ״ש רבינו ביו״ד סי׳ קמ״ב ס״ק י״ח): [ב] שם ד״ה אי דליכא דירכא כו׳. נ״ב הרמב״ם ל״ג אבל הרא״ש וש״ע כתבוה (ע״ש ס״ק כ׳): [ג] רש״י ד״ה היתה גוזלת. שהיה נופה כו׳. נ״ב אבל הראב״ד מפרש שקדם לו הדרך (ע״ש): [ד] שם ד״ה לצל צלה שחרית כו׳. נ״ב וכן פי׳ אחר מפרשים בירושלמי ורמב״ם פי׳ בענין אחר (ע״ש ס״ק י״ח ועי׳ ר״ן):

גליון הש״ס רש״י ד״ה ועבר וכו׳ טומאה דרבנן היא· עיין חולין יג ע״ב תוס׳ ד״ה תקרובת: תוס׳ ד״ה לא וכו׳ חומרא דעבודת כוכבים שאני· עיין לעיל דף יב ע״ב תוס׳ ד״ה אלא ודף מג ע״ב תוס׳ ד״ה אמרו

שאם נטע והבריך והרכיב מותר וכי תימא שני ליה לר' יוסי בין שאר איסורין לעבודת כוכבים ומי שני ליה והתניא שדה שנזדבלה בזבל עבודת כוכבים וכן פרה שנתפטמה בכרשיני עבודת כוכבים תני חדא *שדה תזרע פרה תשחט ותניא אידך שדה תבור ופרה תרזה מאי לאו הא ר' יוסי והא רבנן לא הא ר"א והא רבנן הי ר"א ורבנן אילימא ר"א ורבנן דשאור דתנן *שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ ונצטרפו וחימצו ר"א אומר אחר האחרון אני בא וחכ"א ^ב^בין שנפל איסור לכתחלה ובין שנפל איסור לבסוף אינו אסור עד שיהא בו כדי לחמץ ואמר אביי לא שנו אלא שקדם וסילק את האיסור אבל לא קדם וסילק את האיסור אסור וממאי דטעמא דר"א כדאביי דלמא טעמא דר"א משום דאחר אחרון אני בא אי גמיר באיסורא (א) אסורה ואי גמיר בהיתירא מותרין בין סלקיה ובין לא סלקיה אלא ר"א ורבנן דעצים דתנן *נטל הימנה עצים אסורה בהנאה הסיק בה את התנור חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת אסורה בהנאה נתערבה *באחרים כולן אסורות בהנאה ר"א אומר יוליך הנאה לים המלח אמרו לו אין פדיון לעבודת כוכבים רבנן דפליגי עליה דר"א מאן נינהו אילימא רבנן דעצים אחמורי מחמרי אלא רבנן דשאור אימר דשמעת להו לרבנן דמקילי בשאור בעבודת כוכבים מי מקילי אלא לעולם הא רבי יוסי והא רבנן ר' יוסי לדבריהם דרבנן (ב)אמר להו לדידי ^ג^זה וזה גורם מותר לדידכו דאמריתו זה וזה גורם אסור אודו לי (ג) מיהת אף ירקות בימות הגשמים ורבנן כדאמר רב מרי בריה דרב כהנא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי: ההוא גינתא דאיזדבל בזבלא דעבודת כוכבים שלח רב עמרם קמיה דרב יוסף א"ל הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי:

מתני'

והבריך והרכיב· (ד) אם הבריך או הרכיב יחור של ערלה באילן זקן מותרים פירותיהן מיד אע"פ שלא מלאו להן שני ערלה דזה וזה גורם מותר וה"נ אמרינן בעלמא* ילדה שסיבכה בזקנה בטלה לשון אחר אם נטע האגוז של ערלה שהוא איסור הנאה ולכשיגדל ונעשה נטיעה הבריכה והרכיבה באילן דהיתר מותר לאוכלן פירות שטוען אחר זמן באילן כמו ע"י האילן של היתר וקשיא לי בלא הבריך ובלא הרכיב נמי איכא זה וזה גורם אגוז דאיסור וקרקע דהיתר: **שני ליה לר' יוסי בין עבודת כוכבים לשאר איסורין·** דאע"ג דבשאר איסורין זה וזה גורם מותר ס"ל הכא אסור: **בכרשיני עבודת כוכבים·** של תקרובת עבודת כוכבים או שעבדום: **תבור·** עד שתכלה ממנה כל שבח הזבל ותהא בורה ולא יזרענה: **תרזה·** תכחש: **מאי לאו הא·** דקתני שדה תזרע ר' יוסי היא דשמעינן ליה דאמר גבי ערלה זה וזה גורם מותר ה"נ תזרע והזרעים גדלים ע"י זבל דאיסור וקרקע דהיתר (ה) דלא שאני ליה בין עבודת כוכבים לשאר איסורין וקשיא אמתני' ופרה תשחט ותאכל שאף היא היתה גדילה קודם לכן ע"י שאר אכילות: **והא·** דקתני שדה תבור רבנן היא דאמרי אף היא נעשית זבל כו' והא דשרי מתני' זורעין תחתיה ירקות הא שנינן ליה מה שמשביח בנבייה פוגם בזבל: **הא ר"א והא רבנן·** אבל לר' יוסי בעבודת כוכבים זה וזה גורם אסור ס"ל כדקתני מתני' ואי משום שוחק וזורה הא שנינן ליה לעיל ואי משום ערלה שני ליה בין עבודת כוכבים לשאר איסורין: **שאור של חולין·** ושאור אחר של תרומה: **שנפלו לתוך עיסה·** של חולין: **כדי לחמץ·** עיסה זו: **אחר אחרון אני בא·** אותו שנפל אחרון אם של חולין נפל אחרון ביטל את הראשון ומותר לזרים ואם של תרומה נפל אחרון אסור לזרים: **ואמר אביי ל"ש·** דאר"א אם אחרון חולין שמותר אלא שקדם וסילק את האיסור קודם נפילתו של זה שכשנפל זה ליכא למימר היתר מצטרף לאיסור להיות שיעור ליאסר ואע"פ שכבר נתן כח איסור בעיסה ולא היתה מחומצת ע"י אחר *(ואם) לא בשביל ראשון ואפ"ה כיון דלא הוה בו מעולם שיעור חימוץ ליכא למימר זה וזה גורם וביטל שני את הראשון: **אבל אם לא קדם וסילק את האיסור אסור·** שאע"פ שנפל היתר לבסוף אסור דזה וזה גורם אסור ולרבנן זה וזה גורם מותר: **משום דאחרון אחרון אני בא·** דקסבר גמרו באיסור אסור גמרו בהיתר מותר אבל היכא דנפלו בבת אחת לעולם קאמר לך זה וזה גורם מותר ס"ל: **נטל הימנה·** עצים מן האשרה מתני' היא: **חדש יותץ·** שהרי נעשה והוחזק מאיסורי הנאה: **ישן·** שכבר הוחזק ואין היסקו לחזקו אלא לאפות: **יוצן·** שלא יאפו בהיסק זה ונמלא שלא נהנה: **אפה את הפת·** בין בחדש שלננו וחזר והסיקו בעצי היתר בין בישן בהיסק של עצי איסור הוה ליה בתרוייהו זה וזה גורם שהפת שנאפית בו בחדש בהיסק שני באה ע"י גורם דאיסור שנתחזק בהן התנור מראשיתו וגורם היתר דהאי היסק וקתני הפת אסורה לר"א עד שיוליך הני דמי עצים דאיסור לים המלח אלמא זה וזה גורם אסור: **אלא רבנן דשאור·** פליגי עלויה ואמרי זה וזה גורם מותר דקתני אפי' נפל איסור בסוף (ו) וכ"ש נפלו בבת אחת מותר עד שיהא באיסור לבדו כדי לחמץ: **אלא לעולם·** הא דקתני שדה תזרע ר' יוסי (ז) דשמעינן ליה גבי ערלה דאמר מותר וגבי עבודת כוכבים דקאמר שוחק וזורה לרוח ולא שני בין עבודת כוכבים לשאר איסורין וטעמא לאו כדשנינן משום דאזיל לאיבוד הוא ודקשיא לך ר' יוסי דמתני' דנבייה לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידכו דקאמריתו זה וזה גורם אסור דקאמרי אבל לא בימות החמה מפני שהכל יפה להן אודו לי נמי בימות הגשמים דאיכא נמי גורם דנבייה ורבנן אמרי ליכא גורם דאיסור דמה שהשביחו בנבייה פגמו בזבל: **בזבל עבודת כוכבים·** שבא מדם פרים ועגלים הנשחטים לעבודת כוכבים דתקרובת עבודת כוכבים הן ואסורין בהנאה אבל אמר זבל זה לעבודת כוכבים אינו נאסר כדתניא (לעיל מד:) אין הקדש לעבודת כוכבים: **הלכה כר' יוסי·** דזה וזה גורם מותר:

מתני'

שאם נטע והבריך· פי' בקונט' בלשון אחרון נטע האגוז ואחר כך כשנעשה נטיעה הבריך והרכיב באילן של היתר (ח) אותו לשון עיקר ומה שהקשה בקונט' אפי' לא הבריך והרכיב נמי לא דק דאין נקרא זה וזה גורם אלא כששניהם מענין אחד כמו הברכת איסור באילן היתר ששניהם אילן וכמו זבל נבייה וקרקע דלעיל אבל אגוז וקרקע שני ענינים הם ומה שפירש בלשון ראשון הבריך יחור של ערלה באילן והוי כמו ילדה הסבכה בזקנה דבטלה אין הנדון דומה לראיה דההיא אפילו למ"ד זה וזה גורם אסור מותר כיון שבטלה בזקנה וכן משמע לשון בטלה:

*__שאם__ נטע· וא"ת מ"ש גידולי אגוז של ערלה מגידולי (ט) טבל ומעשר שני שהן חולין ואפי' גידולי תרומה אלא שגזרו עליהן *בי"ח דבר וי"ל דערלה שאסורה בהנאה יש לאסור הגידולין שגם זה הנאה היא אבל באיסור אכילה אין לאסור הגידולין שאינו אוכל האיסור עצמו:

שדה תזרע· וכגון שאין הזבל בעין והוה ליה זה וזה גורם ומותר כדפרישית לעיל גבי נבייה:

(י) **הא** רבנן· והא דשרו לעיל נטע והבריך והרכיב לאו משום דלית להו זה וזה גורם מותר אלא משום דמה שגדל מן האגוז עצמו יהא מותר ואסרי רבנן בעבודת כוכבים לעיל דאף היא נעשה זבל וה"ה לשאר איסורין:

עד שיהא באיסור כדי לחמץ· פירוש ואז אסור אפי' יש בהיתר נמי כדי לחמץ וא"ת היכי מייתי מדרבנן זה וזה גורם מותר דלמא שני להו בין עבודת כוכבים לשאר איסורין י"ל דהכי מייתי (כ) מדר"א נשמע לרבנן דכי היכי דלאסר אף בשאר איסורין ואינו מחלק רבנן נמי דשרו לא יחלקו:

דלמא טעמא דר"א כו'· פי' ולעולם זה וזה גורם מותר:

אלא ר"א ורבנן דעצים· משום דקאמר הא ר"א והא רבנן מהדר אפלוגתייהו דלפי' הדיחוי הברייתות מתורצות הא ר' יוסי ורבנן דידיה דסברי זה וזה גורם אסור והא ר"א ורבנן:

יוליך הנאה לים המלח· פי' בקונטרס דמי עצי איסור משמע ולכך תהא הפת מותרת וקשה דא"כ אפי' בלא נתערבה נמי יש להתיר בהולכת הנאת העצים לכך נראה לפרש הנאת הפת וניחא דלא פליג ר"א ברישא (ל) חדש יותץ להתיר להוליך הנאת עצים שהוסק בהן לים המלח:

נתערבה באחרות· לא גרס ר"ת ואחרות באחרות וכן במסכת חבילי תלתן דכלאי הכרם דמייתי בפ"ק דביצה (דף ג:) לא גרים ליה ומביא ראיה מדאסר שמואל פי' התערובת (זבחים עד·) ספק ספיקא ודחיק התם לאשכוחי תנא דסבר כוותיה וצריך להביא מדרבי יהודה דברייתא דרמוני באדן דאסר בספק ספיקא והולרך לדחוק סבר לה כוותיה בחדא ופליג עלה בחדא דשמואל דוקא בעבודת כוכבים אוסר דקאמר התם הנח לעבודת כוכבים שספיקה אסורה עד סוף העולם ואי גרסינן ליה הכא לייתו הך משנה דבעבודת כוכבים קיימא וכן אי גרסינן ליה נמי בחבילי תלתן היה לו להביא המשנה דר"מ וניחא סבר כוותיה בחדא ור"י בר ברוך אומר דשפיר גרסינן ליה הכא והתם ודלמא ליכא אלא חדא ספיקא דה"פ ואחרים באחרים כל אותן אחרים נתערבו באחרים או אפילו רובן דאיכא למימר איסורא ברובא איתיה דה"נ אמר תלמודא התם גבי טבעת של עבודת כוכבים נפלה לתוך מאה טבעות כולן אסורות פירשו שנים למקום אחד והארבעים במקום אחד הארבעים מותרים דאמרינן איסורא ברובא איתיה*:

ארג

רבינו חננאל

אמר רב מודה ר' יוסי שאם נטע והבריך והרכיב שמותר· ותניא בהדיא דר' יוסי מודה בהא· והנה הכפניות של ערלה והאילן שניהן גורמין לזה הפרי ומודה ר' יוסי שמותר מכלל דר' יוסי זה וזה גורם מותר סבירא ליה וכי תימא לר' יוסי שני ליה איסורא דעבודת כוכבים משאר איסורי· והתניא שדה שנזדבלה בזבל של עבודת כוכבים· וכן פרה שנתפטמה בכרשיני תרומה תני חדא שדה תיזרע ופרה תשחט· ותניא אידך שדה תבור ופרה תרזה· מאי א) האי קתני שדה תזרע רבנן· והא דקתני תבור רבי יוסי (אומר) [היא] אפ"ה ב) אם נזרעה שרי [אלמא] דהוא סבר זה וזה גורם מותר· ולא שני ליה בין איסורא דעבודת כוכבי' לאיסורא דתרומה· ודחינן לא לעולם לר' יוסי שני ליה בין איסורא דעבודת כוכבים לשאר איסורי· והני מתנייתא ר' אליעזר ורבנן נינהו דתנן שאור של חולין ושל תרומה שנפלו בתוך העיסה ואין באחד מהן שיעור כדי לחמץ את העיסה ונצטרפו וחימצו רבי אליעזר אומר אחר אחרון אני בא· פי' אם השאור של תרומה נפל אחרון נאסרה העיסה· ואם של חולין נפל אחרון מותר וחכמים אומרים לעולם אין העיסה אסורה אלא אם היה בשאור של תרומה שיעור כדי לחמץ לבדו ואמר אביי לא שנו אלא שקדם וסילקה האיסור לשם אומר ר' אליעזר אם נפל שאור של חולין אחרון מותר אבל לא סילקו אסור' אלמא סבר זה וזה גורם אסור· ואעפ"כ אם קדם וסילק את האיסור מותר שרי ר' אליעזר· ודחי' ומאי דטעמא דדבר אליעזר כדאביי וכו' אלא מהא דתנן

א) נ"ל מאי לאו הא דקתני שדה תזרע וכו'. ב) פי' רבינו הוא דלא כפרש"י ותוס' אלא דגם ברייתא השניה סברה דזה וזה גורם מותר ולא פליגי רק בלכתחלה וצ"ע.

[ועי' תוס' ביצה ג: ותוס' יבמות פא: ד"ה נתערבו ותוס' סנהדרין פ. ד"ה ואחרים ותוס' זבחים עד: ד"ה ואב"א]

פה א ב גמיי' פ"ז מהל' עבודת כוכבים הל' י"ד ופט"ז מהל' מאכלות אסורות הל' יג סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סי' קמב סעיף יא:

זהו דיבור אחד עם הך דלמעלה · רש"א

[סוטה מג:]

פסחים כו: ערלה פ"א מ"ח [לקמן עג: תמורה יב·]

פסחים כז. [לקמן ע"ב]

באחרות, יעב"ץ

[נ"ל אם]

הגהות הב"ח

(א) גמ' גמיר באיסורא אסור ואי גמיר בהיתירא מותר בין סלקיה: (ב) שם לדבריהם דרבנן קאמר: (ג) שם אודו לי מיהת· נ"ב פירוש אודו לי לסברתי דזה וזה גורם לאיסור היא ומ"מ אף ירקות בימות הגשמים אסור: (ד) רש"י ד"ה והבריך והרכיב או הבריך: (ה) ד"ה מאי לאו וכו' וקרקע דהיתר ופרה תשחט ותאכל וכו'

שאר אכילות דלא שאני ליה בין עבודת כוכבים לשאר איסורין וקשיא אמתני' הס"ד: (ו) ד"ה אלא רבנן וכו' בסוף מותר וכ"ש נפלו בבת אחת עד שיהא: (ז) ד"ה אלא לעולם וכו' ר' יוסי היא דשמעי' וכו' ולא שני ליה בין עבודת כוכבים: (ח) תוס' ד"ה שאם נטע וכו' ואותו לשון וכו' באילן זקן והוי כמו ילדה שסבכה בזקנה דבטלה אין הנדון דומה לראיה דההיא אפי' למ"ד זה וזה גורם אסור מותר דכיון שסבכה בזקנה בטלה וכן משמע לשון בטלה: (ט) ד"ה שאם וכו' טבל ומעשר שני עיין בפ' כל שעה דף לד: (י) ד"ה והא רבנן וכו' נטע או הבריך או הרכיב לאו וכו' עצמו הוא מותר: (כ) ד"ה עד שיהא וכו' מדר' אליעזר נשמע לרבנן נ"ב ולבתר הכי דקאמר אלא רבנן דשאור שפיר פריך אלא רבנן דשאור דלמא שני להו בין עבודת כוכבים לשאר איסורין משום דבעי למימר דר"א דשאור ס"ל [אחר האחרון אני] בא אפי' לא קדם וסלקיה [דבשאר איסורין] זה וזה גורם מותר אפי' לר"א: (ל) ד"ה יוליך וכו' כרישא אחדש:

מתני' *נטל ממנה עצים אסורין בהנאה הסיק בהן את התנור אם חדש יותץ ואם ישן יוצן אפה בו את הפת אסורה בהנאה נתערבה באחרות כולן אסורות בהנאה ר"א אומר יוליך הנאה לים המלח אמרו לו אין פדיון לעבודת כוכבים: נטל הימנה כרכור אסור בהנאה ארג בו את הבגד אסור בהנאה נתערב באחרים ואחרים באחרים כולן אסורין בהנאה ר"א אומר יוליך הנאה לים המלח אמרו לו אין פדיון לעבודת כוכבים: גמ' וצריכא דאי אשמעינן קמייתא בהא קאמר ר' אליעזר משום דבעידנא דקא גמרה פת קלי לה איסורא אבל כרכור דאיתיה לאיסורא בעיניה אימא מודי לרבנן ואי אשמעינן כרכור בהא קאמרי רבנן אבל פת אימא מודו ליה לר"א צריכא א"ר חייא בריה דרבה בר נחמני אמר רב חסדא אמר זעירי הלכה כר"א איכא דאמרי אמר רב חסדא אמר לי אבא בר רב חסדא הכי אמר זעירי הלכה כר"א אמר רב אדא בר אהבה לא שנו אלא פת אבל חבית לא ורב חסדא אמר אפילו חבית מותרת ההוא גברא דאיתערב ליה חביתא דיין נסך בחמריה אתא לקמיה דרב חסדא אמר *שקול ארבע זוזי ושדי בנהרא ונשתרי לך: מתני' כיצד מבטלה קירסם וזירד נטל ממנה מקל או שרביט אפי' עלה ה"ז בטלה שיפה לצרכה אסורה שלא לצרכה מותרת: גמ' אותן שפאין מה תהא עליהן פליגי בה רב הונא *(ור' חייא) בר רב חד אמר אסורין וחד אמר מותרין תניא כמ"ד מותרין דתניא *עובד כוכבים ששיפה עבודת כוכבים לצרכו היא ושפאיה מותרין לצרכה היא אסורה ושפאיה מותרין וישראל ששיפה עבודת כוכבים בין לצרכה בין לצרכו היא ושפאיה אסורין איתמר עבודת כוכבים שנשתברה (א)רב אמר צריך לבטל כל קיסם וקיסם ושמואל אמר עבודת כוכבים אינה בטלה אלא דרך גדילתה אדרבה דרך גדילתה מי מבטלא אלא ה"ק אין עבודת כוכבים צריכה לבטל אלא דרך גדילתה לימא בהא קמיפלגי *דמ"ס עובדין לשברין ומ"ס אין עובדין לשברין לא דכ"ע עובדין לשברין והכא [א] בשברי שברים קמיפלגי מ"ס שברי שברים אסורין ומ"ס שברי שברים מותרין ואיבע"א דכ"ע שברי שברים מותרין והכא בעבודת כוכבי' של חליות ובהדיוט שיכול להחזירה קמיפלגי מ"ס כיון דהדיוט יכול להחזירה לא בטלה ומ"ס אין עבודת כוכבים בטלה אלא דרך גדילתה דהיינו אורחיה הא לאו גדילתה היא ואין צריכה לבטל:

הדרן עלך כל הצלמים

רבי ישמעאל אומר שלש אבנים זו בצד זו בצד מרקולים אסורות ושתים מותרות וחכ"א שנראות עמו אסורות ושאין נראות עמו מותרות: גמ' בשלמא רבנן קסברי עובדין לשברים נראות עמו דאיכא למימר מיניה נפל אסורות שאין נראות עמו מותרות אלא ר' ישמעאל מאי קסבר אי עובדין לשברין אפילו תרתי נמי ליתסר אי אין עובדין לשברים אפי' תלת נמי לא אמר רב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן בידוע שנשרו ממנו דברי הכל אסורות ואפילו למ"ד אין עובדין לשברים ה"מ עבודת כוכבים דלאו היינו אורחיה אבל הכא דמעיקרא תבורי מיתברי היינו אורחיה כי פליגי בסתמא

במקורבות

מתני' כרכור · דוול"ז בלע"ז: גמ' בהא קאמר ר"א · דיש פדיון: ל"ש · דיש פדיון: אלא פת · משום דלא מנכרא ביה איסור ממש: אבל חבית · של יין נסך שנתערבה בחביות של היתר כולן אסורות בהנאה ואין לה תקנה בהולכת הנאה לים המלח להתיר ולהמכר כל חבית לבדה או להשקות מהן לחמרים עובדי כוכבים משום דאיתיה לאיסור בעיניה אבל מוכרן כולן חוץ מדמי יין נסך שבהן דהשתא לא מתהני מחבית דאיסורא: ונשתרי לך · בהנאה למכרן לבד לבד או לעשות מהן כיסה או להשקות מהן לעובדי כוכבים ולא דמיא הך מילתא לפלוגתא דרשב"ג ורבנן דפליגי בפ' בתרא (לקמן עד·) ביין נסך שנפל לבור כולו אסור בהנאה רשב"ג אומר מוכר כולו לעובדי כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו דהתם תרוייהו סבירא להו כרבנן דהכא דאין פדיון ליין נסך ומיהו כי מזבין ליה חוץ מדמי יין נסך שבו לא מיתהני מיין נסך מידי *משום דליתיה לאיסורא בעיניה: מתני' כיצד מבטלה · לאשירה: קירסם · קיסמין יבשין שבאילן נוטל לצרכו לשרוף: זרד · זרודין לחין שבה: לצרכה · לייפותה: גמ' אותן שפאים · ששיפה לצרכה ולא בטלה: מה תהא עליהן · שפאין מי בטילי או לאו: ישראל ששיפה כו' אסור · שאין ישראל מבטל עבודת כוכבים: רב אמר · אע"פ שנשתברה מאליה צריכה ביטול (ב) וכל קיסם וקיסם נעשית עבודת כוכבים בפני עצמה הלכך לא סגי לחד בביטולא דחבריה: אין עבודת כוכבים צריכה לבטל אלא כשהיא דרך גדילתה · אבל זו שנשתברה בטלה מעצמה דמימר אמר איהי נפשה לא מצלה להוא גברא מצלה ליה: לא דכ"ע עובדין לשברים · שנשתברו מאליהן והא דאמר שמואל בריש פירקין (דף מא·) אפי שברי עבודת כוכבים מותרין בהנאה למוצאן התם הוא דלא חזינן לה דנשתברה מאיליה דאמרינן עובד כוכבים שברן ואזלינן בתר רובא דהא עבודת כוכבים דנשתברה מאיליה לא שכיחא: והכא · דקאמר רב כל קיסם וקיסם לשון שברי שברים (ג) כגון דנשתברו שברים לשברים ובשברי שברים הוא דפליג שמואל עילויה: ה"ג ואיבעית אימא דכ"ע אין עובדין לשברי שברים והכא בעבודת כוכבים שהיתה של חוליות דקין והרי הן כשברי שברים ונפלה ונתפרקו חליותיה עסקינן: והדיוט יכול להחזירה · שאין צריכה אומן: אין עבודת כוכבים · שנשתברה צריכה לבטל: אלא דרך גדילתה · כשהיא קיימא כגון נבייה דמתני' דשברי שברים הן שטפל עלה אחר עלה *א"כ העלה עצמו משתבר לכמה שברים ואפ"ה אסור משום דדרך גדילתה היא דהיינו אורחה כל שעה אבל הכא לאו היינו אורחיה ליפול ולהתפרק הלכך בטלה:

הדרן עלך כל הצלמים

רבי ישמעאל: זו בצד זו · וכ"ש אחת ע"ג שתים דזהו עיקר מרקולים ותחלתו: בצד מרקולים · מרקולים גדול שכבר עבדוהו וזרקו עליו אבנים הרבה: שתים מותרות · ובגמרא מפרש טעמא: שנראות עמו · דנראה שנפלו משם אסורות בין ג' בין שתים: ושאין נראין עמו · אין סמוכות לו מותרות ואפי' ג': גמ' עובדין לשברים · כל האבנים הנזרקות שם נתוספו על המרקולים ונעשה (ד) גדול עבודת כוכבים וכשהן נשרות הוו שברי עבודת כוכבים והשתא לא חשיב להו תקרובת אלא עבודת כוכבים בפני עצמה: מעיקרא תבורי מיתברי · שאינן מחוברות ודרכן ליפול:

ארג בו את הבגד אסור בהנאה · בירושלמי דפירקין פריך מ"ש מיין נסך דאמרי' ימכר חוץ מדמי יין נסך שבו דה"נ ימכר חוץ מדמי איסור שבו והכי איתא התם א"ר חגי כד נחתית מן אילפא אשכחי' ר' יעקב בר אחא יתיב מקשי נטל הימנה כרכר אסור בהנייה ארג בו את הבגד אסור בהנייה ותנינן ימכר כולו לעובד כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו א"ר יעקב בר אחא חגי קשיתא חגי קיימא מאי כדון תמן אין דרך בני אדם ליקח מן העובד כוכבים ברם הכא דרך בני אדם ליקח בגד מן העובד כוכבים פירוש ולפיכך אסור למכרו לעובד כוכבים דחיישינן שמא ימכרנו לישראל התם אין דרך ליקח מן העובד כוכבים יין וכן י"ל באפה בו את הפת דרך ליקח פת מן העובד כוכבים*: שקול ארבע זוזי כו' · ולמוכרן כל אחד בפני עצמו אמר לו כן כדפירש רש"י: לא דכ"ע עובדין לשברים · פי' בקונטרס והא דאמר שמואל בריש פירקין (דף מא·) אפי' שברי עבודת כוכבים מותרין בהנאה למוצאן התם לא חזינן דנשתברה מאיליה דאמרינן עובד כוכבים שברן והכא מיירי ברואה שנשתברה ולא שברה העובד כוכבים וקשה דא"כ מאי מקשה לעיל (דף מא:) לרשב"ל מראש דגון שאני התם שלא שברה עובד כוכבים דהא רשב"ל ושמואל קמו בחד שיטה בשברי עבודת כוכבים לכן נראה לפרש דהכא מיירי שדרכה לנשר קיסמין וענפים תדיר ואין מניחין (ה) לעובדה בכך ולכך יש לאסור הקיסמין הנופלים ממנה *עוד י"ל דהתם מיירי בשברים שמוצאן לבדן בלא עיקר עבודת כוכבים אבל הכא מיירי שכל השברים ביחד וכי האי גוונא אמר עובדין לשברים ומ"מ לפי זה קשיא מאי פריך לעיל מראש דגון דהא הוו התם כל השברים יחד אבל התם לא היה דרכה ליסבר וא"כ אפי' עיקר עבודת כוכבים קיים מותר דמימר אמר איהי לא אצלה נפשה:

הדרן עלך כל הצלמים

רבי ישמעאל: אפילו תרתי נמי ליתסרו · ה"ה דהוה מצי למימר אפי' חדא נמי ליתסר אלא משום דבמתני' נקט שתים מותרות נקט נמי הכא שתים:

פו א ב ג מיי' פ"ז מהל' עבודת כוכבים הלכ' יג סמג לאוין מה טור ש"ע י"ד סי' קמב סעי' ד:

פז ד מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעי' ג:

פח ה מיי' פט"ו מהל' מאכלות אסורות הלכה כט סמג לאוין קלד טוש"ע י"ד סי' קלד סעיף ג:

פט ו ז מיי' פ"ח מהל' עבודת כוכבים הלכה יב סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סי' קמו סעיף ו:

צ ח ט מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף יא:

א כ מיי' פ"ג שם הלכ' יז סמג שם (טו"ד סי' קלט):

[וע"ע תוס' יבמות פב: ד"ה כולן ותוס' לקמן סה: ד"ה טעמא]

רבינו חננאל

נטל הימנה מן האשרה עצים אסורה בהנאה ' הסיק בה את התנור אם חדש יותץ ואם ישן יוצן' אפה בו את הפת אסורה בהנאה נתערבה באחרות כו' ר' אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח' אמרו לו אין פדיון לעבודת כוכבים: השתא רבנן דפליגי עליה דר' אליעזר בשדה שנזדבלה בזבל של עבודת כוכבים וכן פרה שנתפטמה בכרשיני תרומה מאן נינהו אי רבנן דעצים הא מחמרי טובא דאינון אסרי בהנאה הפת כולה' ור' אליעזר לא אסר בה אלא כדי שכר אפיה בלבד' אלא מאי אית לך למימר דהני דפליגי עליה בשאור איסור דשמעת להו דמקילין (ומתירין) העיסה עד שיהיה כדי להחמיץ בשאור של תרומה באיסורא דעבודת כוכבים מי שמעת להו' אלא לעולם רבנן היא דתניא שדה שנזדבלה בזבל של עבודת כוכבים כו' ר' יוסי ורבנן היא ולעולם ר' יוסי זה וזה גורם מותר אית ליה' ולא שנא עבודת כוכבים משאר אסורי' והכא במשנתנו ר' יוסי לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי זה וזה גורם מותר' לדידכו דאית לכו זה וזה גורם אסור' אמאי שריתו ירקות ביומות הגשמים' והלא הנמיה של עבודת כוכבים נעשית עליהן והיה להן זבל' ונמצא הקרקע והנמיה גורמין ויהיו אסורין' ורבנן סברי ביומות הגשמים פוגם יותר ממה שמשבחת הנמיה כרב מרי דאמר בהמרגיל בבכורות בפרק כל פסולי המוקדשין מה שהשבית בעור שמוכר לנוד ומוסיף בדמים פוגם בבשר: אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי' ואסיקנא הכי היא גינתא דאדבלה בזבל של עבודת כוכבים ושלחה רב עמרם קמיה דרב יוסף ושלח ליה הרי אמרו הלכה כרבי יוסי: מתני' נטל את האשרה קיסם ועשה בו כרכור אסור בהנאה כו' ר' אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח' וצריכא דאי אתמר בפת ר' אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח והשאר מותר הוה אמינא משום דבעידנא דקא גמרה לה פת איקלי ליה לאיסור' אבל כרכור דאיתיה בעיניה אימא מודי להו לרבנן ואי אתמר פלוגתייהו בכרכור כו' ואסיקנא הלכה כר' אליעזר' ולא תימא בפת לבדה א"ר אליעזר יוליך הנאה לים המלח אלא אפילו נתערבה חבית של יין של עובדי כוכבים כדרב חסדא דאמר ליה להוא גברא דאתערבא ליה חבית של יין דסתם יינו של עובד כוכבים בחביות יין שלו' ואמר לו רב חסדא זיל שקול ד' זוזי דמי חבית יין ושדי בנהרא ושאר חביות מותרות לך כולן בהנאה: פיסקא כיצד מבטלה קירסם וזירד נטל ממנה מקל או שרביט' ואפילו עלה הרי זו בטלה' שפאה לצרכה אסורה שלא לצרכה מותרת: גמ' ואותם שפאים תניא כמאן דאמר מותרין דתניא עובד כוכבים ששיפה עבודת כוכבים לצרכו כדי שיהנה משפאיה היא ושפאיה מותרין' לצרכה היא אסורה ושפאיה מותרין' וישראל ששיפה עבודת כוכבים בין לצרכו בין לצרכה היא ושפאיה אסורין' אתמר עבודת כוכבים שנשתברה מאליה אמר רב צריך לבטל כל קיסם וקיסם' ושמואל אמר [אין] עבודת כוכבים צריכה להבטל אלא כל זמן שהיא דרך גדילתה לימא בהא פליגי דרב סבר עובדין לשברים לפיכך צריך לבטל כל קיסם שבה ושמואל סבר כיון שנשתברה הותרה ודחינן לה דכולי עלמא לא פליגי דעובדין לשברים והכא בשברי שברים פליגי רב אוסר ושמואל אמר מותר איבעית תימא כולי עלמא לא פליגי דאין עובדים לשברים ובעבודת כוכבים של חוליות וההדיוט יכול להחזירה פליגי' רב סבר כיון דהדיוט יכול להחזירה לא בטלה ושמואל סבר אין עבודת כוכבים צריכה ליבטל אלא דרך גדילתה' כגון גידוע וכיסוח דהיינו אורחיה אבל הא שבירה כיון דלאו דרך גדילתה היא לאו היינו אורחיה ומותרת: הדרן עלך כל הצלמים אסורין

רבי ישמעאל אומר שלש אבנים זו בצד זו [בצד] מרקולים אסורות ושתים מותרות והחכמים אומרים את שנראה עמו אסור את שאינו נראה עמו מותר' אוקמה ר' יוחנן בידוע שנשרו אבנים הללו מן המרקולים דברי

[פסחים כו.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' איתמר עבודת כוכבים שנשתברה מאליה כל אמר: (ב) רש"י ד"ה רב אמר וכו' דכל קיסם: (ג) ד"ה וכהא וכו' שברי שברים קאמר כגון: (ד) ד"ה עובדים וכו' ונעשה עבודת כוכבים גדול וכשהן: (ה) תוס' ד"ה לא וכו' ואין מניחין מלעובדה:

[נ"ל וחייא]

לעיל מג. [תוספ' פ"ו]

הגהות הגר"א

[א] גמ' והכא בשברי שברים. נ"ב ברמב"ם גורס במקום בשברי בשארי ור"ל אם שארי שברים בביטול אבל אי שברים ופסק לאבעיית אימא וכרב (עמ"ש רבינו ביו"ד סי' קמ"ז ס"ק י"ז):

בס"י א"ב

גליון הש"ס

גמ' שקול ארבע זוזי. עיין יומא דף נה ע"ב תוס' ד"ה ונגרור:

תורה אור

במקורבות נמי דאיכא למימר מיניה נפל ד"ה אסורות כי פליגי במרוחקות והא בצד מרקולים קתני מאי בצד בצד ארבע אמות דידיה רבי ישמעאל סבר עושין מרקולים קטן בצד מרקולים גדול שלש דדמיין למרקולים אסורות שתים מותרות רבנן סברי אין עושין מרקולים קטן בצד מרקולים גדול לא שנא שלש ולא שנא שתים נראות עמו אסורות שאין נראות עמו מותרות: אמר מר בידוע שנשרו ממנו דברי הכל אסורות ורמינהי אבנים שנשרו מן המרקולים נראות עמו אסורות שאין נראות עמו מותרות ור' ישמעאל אומר שלש אסורות שתים מותרות אמר רבא לא תימא שנשרו אלא אימא שנמצאו וסבר ר' ישמעאל שתים מותרות והתניא ר' ישמעאל אומר שתים בתפיסה לו אסורות שלש אפילו מרוחקות אסורות אמר רבא לא קשיא כאן בתפיסה אחת כאן בשתי תפיסות וה"ד דאיכא גובהה ביני וביני ומרקולים כה"ג מי הוי והא תניא *אלו הן אבני בית קולים אחת מכאן ואחת מכאן ואחת על גביהן אמר רבא כי תניא ההיא בעיקר מרקולים בי ינאי מלכא חרוב אתו עובדי כוכבים אוקימו ביה מרקולים אתו עובדי כוכבים אחריני דלא פלחי למרקולים שקלינהו וחיפו בהן דרכים וסטרטאות איכא רבנן דפרשי ואיכא רבנן דלא פרשי א"ר יוחנן בנן של קדושים מהלך עליהן ואנן נפרוש מהן *מאן ניהו בנן של קדושים רבי מנחם ברבי סימאי ואמאי קרו ליה בנן של קדושים דאפי' בצורתא דזוזא לא מיסתכל מ"ט דמאן דפריש סבר לה כי הא דאמר *רב גידל א"ר חייא בר יוסף א"ר מנין לתקרובת עבודת כוכבים שאין לה בטילה עולמית שנאמר °ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אין לו בטילה לעולם אף תקרובת עבודת כוכבים *אין לה בטילה לעולם ומאן דלא פריש אמר בעינא כעין פנים וליכא אמר רב יוסף בר אבא איקלע רבה בר ירמיה לאתרין ואתא ואייתי מתניתא בידיה *עובד כוכבים שהביא אבנים מן המרקולים וחיפה בהן דרכים וטרטיאות מותרות

במקורבות · (א) כגון באמה וחצי אמה: **מרוחקות** · (ב) בארבע אמות דודאי לאו מיניה נפול: **עושין מרקולים קטן** · כלומר דרכן לעשות כן: **נראות עמו** · מקורבות מאד: **שאין נראות עמו מותרות** · דלאו מיניה נפול: **אבנים שנשרו** · היינו בידוע: **נראות עמו** · אלמא הוה עבודת כוכבים: **שאין נראות עמו** · הוו להו שברים: **תני שנמצאו** · נראות עמו אסורות שממנו נפול ושברים דמרקולים ולאו אסורין כדאמרן: **שאין נראות עמו מותרות** · דלאו מיניה נפול: **וסבר רבי ישמעאל שתים** · בתוך ארבע אמותיו מותרות: **והתניא ר' ישמעאל אומר שתים בתפיסה לו** · וסתם תפיסה ד' אמות וקתני אסורות: **בתפיסה אחת** · הא דקתני אסורות בתפיסה אחת שאין הפסק בינם למרקולים ואסורה בין לר' ישמעאל בין לרבנן דכל תוך ד' אמות נראות עמו קרי ליה ובשלש מרוחקות הוא דפליגי והא דאוקימנא לעיל פלוגתייהו בתוך ד' אמות ולר' ישמעאל שתים מותרות ולרבנן ג' נמי מותרות בשתי תפיסות כדמפרש: **דאיכא גובהה** · תל מפסיק בינם למרקולים דהוו להו כמרוחקות דליכא למימר מיניה נפלו הלכך לר' ישמעאל שתים מותרות אבל ג' אסורות דעושין מרקולים קטן בצד מרקולים גדול: **כה"ג** · זו בצד זו: **עיקר מרקולים** · תחילתו אבל קטן הנעשה בצד הגדול עובדין לו כל דהו: ה"ג אמאי קרי ליה בנן של קדושים דלא איסתכל בצורתא דזוזא: **מנין לתקרובת כו'** · והני תקרובת נינהו דהזורק אבן למרקולים זו היא עבודתו הלכך לאו עבודת כוכבים עצמה היא דתיסגי להו בביטול: **כעין פנים** · (ג) זבחים שבמקדש הוא דהוי תקרובת כדכתיב (שמות כב) זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו אלמא דומה כלפני' קרי זבח עבוד' כוכבים ואבנים אין עובדין להם בפנים:

במקורבות אסורות · פירש בקונטרס מקורבות מאד כגון באמה או בחצי אמה דמיניה נפול מרוחקות כלומר בתוך ד' אמות מותרות דלאו מיניה נפול ובסמוך פירש בתפיסה אחת שאין הפסק בינם למרקולים ואסורים לכולי עלמא דכל תוך ד' אמות נראות עמו קרי (ד) להם ופלוגתייהו דלעיל בתוך ארבע אמות בשתי תפיסות דאיכא גובהה דהוו להו כמרוחקות דליכא למימר מיניה נפול וקשה בה טובא חדא דאין זו שיטת התלמוד שמשתנה הסברא כך שמתחלה הייתו סוברים היכא דליכא גובהה קורא אותם בתוך ד' אמות מרוחקות וליכא למימר מיניה נפול ולבסוף נאמר כי ליכא גובהה ודאי מיניה נפול ואפילו בתוך ד' ועוד אי בליכא גובהה טעמא דשתים אסורות משום דמיניה נפול מאי איריא שתים אסורות אפילו אחד נמי והל"ל ר' ישמעאל אומר בתפיסה אחת אפילו א' אסורה שלש אפילו מרוחקות (ה) ועוד כיון דכל תוך ד' אמות נראות קרי להו ואסורות אף לרבנן למה הזכיר רבי ישמעאל בתפיסה לו אסורות יותר מרבנן היה לו לומר לשון נראות כמו רבנן דהא אפי' רבנן מודו דנראות עמו דהיינו בתפיסה לו אסורות (ו) ועוד דמשמע אף לפי המסקנא דבמקורבות לא פליגי דאפילו איכא גובהה אסורות והכי נמי אמרינן לעיל במקורבות לא פליגי ולא הדר ביה תלמודא ודבר תימה הוא דכיון שהן מקורבות כל כך א"כ (ז) הגבוהין בקרוב למרקולים ממש היה ועובדין אותן האבנים כשנופלות אם כן הוה לן למימר שאם הגובהה קרוב למרקולים אפילו מרוחקות אסורות כאילו לא היה גובהה שכיון שעברו הגובהה מה מזיק להן הגובהה מכאן ואילך מיהו הא לא קשיא כולי האי דאיכא למימר דה"ק במקורבות תוך ארבע וליכא גובהה לכ"ע לא פליגי אי נמי כי איכא גובהה ואבני המרקולים אינם גבוהים יותר כי אם מעט (ח) כשהם טפלות אינם יכולות להתרחק לכן נראה לפרש דלעולם כך היא הסברא דבתוך ד' אמות נמי יש שאינן נראות כדקרי לעיל מרוחקות תוך ד' אמות וה"פ כאן בתפיסה אחת דליכא גובהה ותוך ד' אמות אע"ג שאינן נראות קאמר רבי ישמעאל דאפילו שתים אסורות דה"ל מרקולים קטן הם כיון שהם בתוך ד' אמות ודוקא שתים אבל אחת מותרת דבאין נראות מיירי ואחת מרקולים לא עבדי והא דקאמר לעיל לר' ישמעאל ב' מותרין מיירי בב' תפיסות כגון דאיכא גובהה וכיון דאיכא גובהה אין לאסור ב' דלא שכיחי לעשות מרקולים קטן בצד גדול היכא דאיכא גובהה בינתים אבל שלש אסורות אפילו איכא גובהה דכיון שהן זו בצד זו מוכחא מילתא דמרקולים עבדינהו ורבנן סברי ל"ש תפיסה אחת ל"ש שתי תפיסות ל"ש שנים ל"ש שלש נראות אסורות אינן נראות מות' ות דלאין עושין מרקולים קטן בצד מרקולים גדול ולעיל ס"ד (ט) כן במקורבות הרבה שנראות עמו כ"ע לא פליגי דאסורות ואפילו אחת כי פליגי במרוחקות הרבה קס"ד במרוחקות פירוש שאינן נראות קאמר יותר מארבע אמות ופריך והא בצד מרקולים קתני ומסיק בצד ד' אמות קמיפלגי דר' ישמעאל סבר משום דמוכחא מילתא דהוא מרקולים דעושין קטן בצד גדול אע"ג דאין נראות עמו (י) אבל שתים לא כיון דליכא גובהה כדמסיק אבל שלש אע"ג דאיכא גובהה עושין דוקא תוך ד' אמות כדתני בצד מרקולים והא דתני בברייתא שלש אפי' מרוחקות כיון דאין נראות עמו בשביל הגובהה מרוחקות קרי להו: **וסבר** ר' ישמעאל שתים מותרות · פי' בתוך ארבע אמות ונראה לי דה"ה דהוה מצי לאקשויי וסבר ר' ישמעאל ג' חוץ לד' מותרות ולפי המסקנא ניחא ודוק: **אבני** בית קולים · הקשה ר"ת היאך מזכירין שמה כיון שאינה כתובה בתורה דבפרק ד' מיתות (סנהדרין דף סג:) משמע דעבר אושם אלהים אחרים לא תזכירו ואור"ת דקילוס לשון שבח שמה וחכמים פנו אותה קולים לשון לעג וקלס (תהלים מד פסוק יד) וזהו מרקולים חילוף קילוס לשון מר דשחוטה פרק גיד הנשה (חולין דף נד·) מר דכנתא (בכורות ד' נ.)*: **ה"ג** בנן של קדושים מהלך עליהם · לשון יחיד וכן בסמוך אפילו בצורתא דזוזא לא מסתכל דארבי מנחם גופיה קאי ולא על אביו ואמו כדאיתא פ"ב דמועד קטן (דף כה:) כד נח נפשיה דר' מנחם בר' סימאי איסתנו כל צילמנייא משום דלא איסתכל בצורתא דזוזא וא"ת מה חסידות איכא בזה הא אמרינן פרק שואל (שבת דף קמט·) דיוקנא עצמה אסורה להסתכל אפי' בחול כדכתיב אל תפנו אל האלילים ושמא בצורתא דזוזא שרגיל לראות בה תדיר לא שייכא בה הפנאה ואפ"ה לא מסתכל*: **בעינן** כעין פנים וליכא · פירש רבי שמואל בשם רבי שלמה וזה לשונו (כ) מן זביחה דפנים וה"ה לכל שאר תקרובת דמזבח כגון קיטור וניסוך וכל העולים לגבי מזבח מיקרו תקרובת עבודת כוכבים לענין שאין יכולין ליבטל והם כל מיני מאכל וכדתנן נמי במתני' *ייכות שמנים וסלתות הלכך הני אבנים לא הוו תקרובת מיהו אתסורי הוא דמתסרי משום דנעשים עבודת כוכבים עצמה כדלקמן בשמעתין (דף נא·) ובעבודת כוכבים מהני ביטול והא בטלו דחפו בהן דרכים ושמעינן מהכא דהני נרות של שעוה שמביאין דורון לעבודת כוכבים ומדליקין בפניהם ומשכיבן הכומר מכרם או נתנם לישראל מותר בהנאה ממה נפשך אי תקרובת עבודת כוכבים הוי אפי'

ביטול

ב א מיי' פ"ח מהל' עבודת כוכבים הל' ט סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סי' קלט סעיף ב:

רבינו חננאל

הכל אסורות · ואפילו למאן דאמר אין עובדין לשברין הני מילי בעבודת כוכבים דלאו אורחיה לשברין אבל למרקולים דמעיקרא אבנים אבנים היא היינו אורחיה כי פליגי רבי ישמעאל וחכמי' בסתמא' מקורבות נמי בתוך ד' אמות דאיכא למימר מיניה נפל אסורות . כי פליגי במרוחקות ר' ישמעאל סבר עושין למרקולים קטן בצד מרקולים גדול שלש דדמיין למרקולים אסורו' שתים דלא דמיין למרקולים מותרות ורבנן סברי אין עושין מרקולים קטן בצד מרקולים גדולי' ולא שנא שלש ולא שנא שתים נראות עמו אסורות שאין נראות עמו מותרות' הא דתניא אבנים שנשרו מן המרקולים א) תרצה רבא הכי · לא תימא שנשרו אלא אימא שנמצאו · והא דתניא ר' ישמעאל אומר שתים בתפיסה אחת אסורות כו' · אוקמה רבא שתים בתפיסה אחת כגון דליכא גובהה ביני ביני אסורות' חיישינן דלמא מן המרקולים נשרו · אבל בשתים בשתי תפיסות כגון דאיכא גובהה ביני ביני מותרות' שלש אפילו מרוחקות אסורות : והא דתניא אלו הן אבני בית קולים אחת מיכן ואחת מיכן ואחת על גביהן · אוקמה רבא ההיא בעיקר מרקולים: בי ינאי מלכא חרוב ואזלו עובדי כוכבים ואוקמו ביה מרקולים · ואתו אחרים דלא פלחו למרקולים ושקלו לאבנים וחיפו בהן דרכים ופרטיות · איכא רבנן דהוו פרשי מהנהו דרכים וסטרטיות א"ר יוחנן בנן של קדושים והם ר' מנחם בר' סימאי מהלך בהן ואנן נפרוש מהן : ירושלמי ב) נחום איש קדש קדשים עבר קומי אדורי צלמא ואנת לא עבר עבור קומוי וסמי עינייהו · ומאן דפריש סבר כיון דתקרובת עבודת כוכבים הוקשה למת · מה מת אין לו טהרה עולמית · אף תקרובת עבודת כוכבים אין לה היתר עולמית · ומאן דלא פריש סבר אם היא תקרובת דעבודת כוכבים כעין תקרובת פנים · פי' כגון קרבן בהמה וכיוצא בה הוי תקרובת ואם לאו לא הוי תקרובת · אמר רב יוסף בר אבא רבה בר ירמיה איתי מתניתא בידיה עובד כוכבים שהביא אבנים מן המרקולים וחיפה בהן דרכים

א) נראה דחסר וצ"ל אם אין נראות עמו מותרות. ב) הוא בירושלמי לעיל בפ"ג הל"א ושם איתא בזה"ל דר' יעקב בר אידי הוה מסתמיך בריב"ל מטין לאדורי צלמא א"ל נחום איש קדש קדשים וכו'.

[ב"מ כה:]

פסחים קד.

[לקמן נב:]

תהלים קו

[לעיל מב. תוספ' פ"ו ע"ש]

[וע"ע תוס' סנהדרין סד. ד"ה מרקולים ותוס' ב"מ כה: ד"ה לאבני]

[וע"ע תוס' שבת קמט. ד"ה ודיוקני]

[לקמן נא:]

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה במקורבות מאד כגון באמה: (ב) ד"ה מרוחקות כלומר בתוך ארבע אמות: (ג) ד"ה כעין פנים כעין זבחים: (ד) תוספות ד"ה במקורבות וכו' קרי ליה ופלוגתייהו וכו' שמשתנה הסברא כל כך: (ה) בא"ד אפי' מרוחקות אסורות ועוד כיון: (ו) בא"ד ועוד דמשמע אף לפי המסקנא נ"ב ותימה דהך קושיא גם לפירושם קשיא וצריך לתרץ הא דמתרצי התוס' בסמוך [ומה מקום לקושיא זו] להקשות אפרש"י: (ז) בא"ד א"כ הגובה בקרוב למרקולים ממש היא וכבר נעבדו אותן האבנים כשנופלות א"כ וכו' כאילו לא היה גובה שכיון שנעבדו האבנים מה מזיק להן וכו' דה"ק במקורבות תוך ד'. נ"ב פי' דלמסקנא הויא מקורבות ומרוחקות דלעיל אידי ואידי תוך ד' [ובדליכא] גובה מקורבות קרי ליה [וד"ה אסורות] והיכא דאיכא גובה מרוחקות קרי ליה ופליגי: (ח) בא"ד כי אם מעט דכשהם: (ט) בא"ד ולעיל ס"ד הכי במקורבות: (י) בא"ד אע"ג דאין נראות עמו אסורות אבל: (כ) ד"ה בעינן וכו' וז"ל כעין זביחה: